Paul Csavdari

Două creații, două finaluri

De ce Geneza 1 și Geneza 2 nu se pot armoniza

Introducere

Biblia deschide cu două povestiri ale creației, plasate una după alta. Tradiția religioasă le citește ca pe două perspective complementare, dar citirea atentă arată altceva: sunt două narațiuni incompatibile.

Prima povestire (Geneza 1:1 – 2:3) are tonul, structura și teologia caracteristice gândirii ebraice: Dumnezeu creează totul prin cuvânt, stabilește ordinea, binecuvântează și, la final, declară totul „foarte bun", intrând în odihna Sabatului.

A doua povestire (Geneza 2:4 – 3:24) este complet diferită: omul este făcut din țărână, femeia este creată ulterior din coasta lui, apare o grădină Eden separată, interdicția „pomului cunoștinței", ispitirea, neascultarea și blestemele. Finalul nu este odihna lui Dumnezeu, ci alungarea omului din prezența Lui.

Aceste două texte nu doar că spun povestiri diferite, ci oferă răspunsuri opuse la întrebarea „ce este omul" și ce loc are el în raport cu binele și răul.

1. Două începuturi radical diferite

- **Geneza 1: omul ca chip al lui Dumnezeu**
  Omul este creat bărbat și femeie simultan, după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Primește mandatul de a stăpâni creația și este binecuvântat. Nu există nicio interdicție, niciun pericol. Finalul este unul pozitiv: Dumnezeu vede tot ce a făcut și declară că este „foarte bun". Începe Sabatul – odihna lui Dumnezeu împreună cu creația Sa.

- **Geneza 2: omul ca țărână + suflare de viață**
  Omul este modelat din țărână și apoi însuflețit. Este plasat într-o grădină specială, unde i se interzice accesul la „pomul cunoștinței binelui și răului". Femeia nu este creată împreună cu el, ci ulterior, dintr-o coastă. Finalul este dramatic: șarpele ispitește, omul mănâncă, urmează blesteme, conflicte și alungarea din Eden.

2. Finalurile nu se pot armoniza

În prima povestire, totul se încheie cu o lume „foarte bună” și cu Dumnezeu în odihnă. În a doua, povestea se încheie cu o lume stricată, sub blestem, cu omul izgonit din prezența divină.

Nu poți pune aceste două finaluri cap la cap fără să creezi o contradicție:

- Cum poate Dumnezeu să declare „foarte bun” ceea ce, câteva versete mai târziu, devine corupt și blestemat?
- Cum poate Sabatul să fie începutul bucuriei divine în creație, dacă în realitate el este urmat imediat de rebeliune și pedeapsă?

Aceste două povestirii nu sunt două unghiuri asupra aceluiași eveniment, ci două evenimente narate diferit, cu teologii diferite.

3. Contradicția despre „ce este omul”

- În Geneza 1, omul este definit prin „chipul lui Dumnezeu”. Aceasta înseamnă că, asemenea Creatorului, știe să distingă binele de rău. Dumnezeu demonstrează că știe ce este binele atunci când evaluează fiecare act creativ și îl declară „bun”. Dacă omul este după chipul Lui, atunci și omul are această capacitate morală încă de la început.
- În Geneza 2–3, omul nu trebuie să cunoască binele și răul. Această cunoaștere este interzisă, iar dobândirea ei duce la pedeapsă. Asta contrazice direct definiția „chipului” din prima povestire: cum poate fi omul chip al unui Dumnezeu care știe binele și răul, dacă el însuși nu trebuie să știe acest lucru?

Aceasta nu este o simplă diferență de accent, ci un conflict teologic. În prima narațiune, capacitatea morală este parte din identitatea originară a omului. În a doua, este un privilegiu interzis.

4. Ordinea evenimentelor – altă dovadă de incompatibilitate

În Geneza 1, omul este creat la finalul zilei a șasea, după toate celelalte viețuitoare. În Geneza 2, omul este făcut înainte de plantele câmpului și de animale.

Dacă ambele ar fi relatări ale aceluiași eveniment, aceste ordini nu pot fi reconciliate fără forțări. Dar textul nu oferă nicio indicație că ar trebui armonizate. Ele sunt pur și simplu două povești diferite.

5. Două contexte culturale

- Geneza 1 are structura și ritmul unei liturghii ebraice: repetă „Și a zis Dumnezeu… și a fost… și a văzut Dumnezeu că este bun…”, culminează cu Sabatul, care devine semn între Dumnezeu și popor. Accentul este pe ordinea creației, pe binecuvântare și pe misiunea morală a omului.
- Geneza 2–3 are trăsături de mit etiologic: explică originea căsătoriei, a durerii, a muncii grele, a morții. Introduce personaje simbolice (șarpele), elemente mitologice (pomul cunoștinței, pomul vieții) și un scenariu de tip „cădere” care seamănă cu miturile antice și este prezentat într-o formă compatibilă cu gândirea dualistă (materie + spirit) specifică filosofiei grecești.

6. Teza sincretismului

Această dublare a poveștii nu este întâmplătoare. Teoria sincretismului biblic susține că Geneza 1 provine din tradiția ebraică pre-exilică, în timp ce Geneza 2–3 este o adăugire târzie, fixată în canon prin traducerea și editarea LXX (Septuaginta) la Alexandria.

În Alexandria, gândirea ebraică a fost reinterpretată prin filtrul filosofiei grecești, care era preocupată de „ce este” omul (ontologic) și nu de „cine este” (moral-relațional). De aici apar:

- Omul definit ca „țărână + suflare” — categorie compusă.
- Interdicția asupra cunoașterii — o formă de limitare a accesului la „esențe”.
- Povestea „căderii” — similară cu mituri grecești despre pierderea unei stări ideale.

7. Consecințele teologice

Dacă accepți ambele povestiri ca fiind același eveniment, ajungi la paradoxuri:

- Omul are și nu are voie să cunoască binele și răul.
- Lumea este și „foarte bună” și sub blestem de la început.
- Sabatul este și momentul de odihnă și începutul unei tragedii.

Aceste contradicții au fost „armonizate” artificial de tradiția religioasă, dar armonizarea cere ignorarea tensiunilor din text.

8. Ce înseamnă asta pentru înțelegerea „chipului”

În Geneza 1, chipul lui Dumnezeu în om este tocmai capacitatea de discernământ moral. În Geneza 2–3, omul este pedepsit pentru că dobândește această capacitate. Dacă prima povestire definește omul prin ceea ce îl apropie de Dumnezeu, a doua îl definește prin ceea ce îl desparte de Dumnezeu.

Nu este posibil să le combini fără să distorsionezi sensul uneia dintre ele.

Concluzie

Geneza 1 și Geneza 2–3 nu sunt două perspective complementare asupra aceleiași creații. Sunt două povești diferite, cu origini diferite, rezultate din sincretismul dintre gândirea ebraică și cea greacă.

Prima povestire este ebraică: pune accent pe mandatul moral, pe binecuvântare și pe ordinea bună a creației. A doua este grecească în structură și ton: introduce elemente mitologice, limitează accesul la cunoașterea morală și se termină cu blestem și exil.

Încercarea de a le armoniza produce contradicții insolubile. Singura lectură onestă este să recunoaștem că avem în Biblie două creații cu două finaluri opuse — una a vieții sub binecuvântare, cealaltă a vieții sub blestem.